

1. Některé obecné poznatky o povaze svátostí

Pojem svátosti: Výraz „sacramentum“ znamená etymologicky „posvěcující nebo svatá věc“ (res sacrans, res sacra). V římské profánní literatuře se tak nazývá přísaha na prapor nebo přísaha vůbec.

V latinském překladu Bible (tzv. Vulgáta) je „sacramentum“ reprodukcí řeckého výrazu „μυστήριον“ [mystérion]. To znamená něco skrytého, tajuplného, v oblasti náboženské pak božská tajemství, zvláště tajemství vykoupení Ježíšem Kristem. Další významy jsou: znamení, symbol, typ posvátného tajemství.

Pojem svátosti Nového zákona: Svátost Nového zákona je **Ježíšem Kristem ustanovené viditelné účinné znamení neviditelné Boží milosti**. V podstatě se jedná o smyslovou věc, která na základě božského ustanovení má moc označit a také působit svatost a spravedlnost (posvěcující milost). Podle toho náleží k pojmu svátosti Nového zákona tyto 3 podstatné znaky:

- a) vnější – tj. smysly vnímatelné – znamení posvěcující milosti
- b) působení posvěcující milosti
- c) ustanovení Bohem, totiž Bohočlověkem Ježíšem Kristem.

Svátost je tedy druhem znamení. K podstatě znamení náleží, že vede k poznání jiné věci. Nejsou to pouze spekulativní nebo teoretická znamení, nýbrž účinná neboli praktická znamení, protože nenaznačují pouze vnitřní posvěcení, nýbrž je také působí. Ukazují do minulosti, přítomnosti a budoucnosti tím, že připomínají minulé Kristovo utrpení, označují přítomnou milost a naznačují budoucí slávu (signa rememorativa passionis Christi, signa demonstrativa praesentis gratiae, signa prognostica futurae gloriae – *srov. S.Th. III, q. 60, a. 3*).

Vnější znamení svátosti se skládá ze dvou podstatných částí – materie a formy.

- 1) **Materie:** Materií neboli věcí je buď nějaká hmotná podstata (voda, olej, víno, chléb) nebo nějaký úkon (úkon pokání, manželství). Materie se rozděluje na:
 - a) *Materia remota* – hmotná podstata jako taková, např. voda, olej, víno, chléb.
 - b) *Materia proxima* – užití této hmotné podstaty, např. polévání, ponoření, mazání.
- 2) **Forma:** Formou svátosti je slovo, zpravidla mluvené. Často se používá výraz „formule“ (např. křestní formule).

Součástí svátostného znamení: Scholastická teologie rozlišuje tyto součásti svátostného znamení:

- a) **Sacramentum** (nebo „*sacramentum tantum*“) – **svátost** (nebo „*svátost toliko*“): jedná se o vnější znamení svátosti. Příklady: chléb, víno, voda, olej.
- b) **Res sacramenti** – **věc svátosti**: jedná se o vnitřní působení posvěcující milosti. Příklad: posvěcující milostí způsobená jednota tajemného Těla Kristova.
- c) **Res et sacramentum** – **věc a svátost**: jedná se o jakýsi střed mezi oběma výše uvedenými pojmy. U svátosti křtu, biřmování a svěcení se jedná o svátostnou pečeť (tzv. charakter); u svátosti Eucharistie se jedná o pravé Tělo a pravou Krev Kristovu; u svátosti pokání se jedná o vnitřní kající pokání; u pomazání nemocných se jedná o povzbuzení duše; u svátosti manželství se jedná o nezrušitelný svazek.

Účinnost svátosti: Každá svátost působí „*ex opere operato*“, to znamená, že působí mocí vykonaného svátostného obřadu. Pod pojmem „*opus operatum*“ se rozumí platný výkon svátostného děje, tedy objektivní účinnost svátosti; pod pojmem „*opus operantis*“ se rozumí subjektivní dispozice příjemce svátosti.

Formule „*ex opere operato*“ v negativním smyslu vypovídá o tom, že svátostná milost se neuděluje na základě subjektivní činnosti udělovatele či příjemce svátosti. V pozitivním smyslu tato formule vypovídá o tom, že svátostná milost je způsobena platně ustanoveným svátostným znamením.

Je třeba zdůraznit, že katolická nauka o účinnosti svátostí „*ex opere operato*“ nesmí být v žádném případě chápána ve smyslu nějaké mechanické či dokonce magické účinnosti. Tím se nevylučuje „*opus operantis*“, nýbrž se výslovně u dospělého příjemce žádá. Subjektivní dispozice příjemcova však není příčinou milosti, nýbrž pouze nezbytnou podmínkou sdělení milosti. Od stupně subjektivní dispozice závisí dokonce míra milosti působené „*ex opere operato*“.